

ACHTERGROND
VIKINGVERLEDEN ASSELT

Waar zijn de Noormannen?

Lang werd gedacht dat het liefelijke dorpje Asselt aan de Maas een ruig Noormannenverleden had.

Maar in een nieuwe studie naar oude opgravingen veegt archeoloog Leo Verhart alle vermeende bewijzen van tafel. Er is nooit een spoor van Vikingen gevonden.

DOOR FRANS POLLUX

Leo Verhart wijst naar een grasveld. Hij staat achter het streekmuseum in Asselt, gevestigd in een oud koetshuis. Daartegenover ligt, op een verhoging aan de Maas, het duizend jaar oude Rozenkerkje. „Van hier tot daar liep een sleuf”, vertelt Verhart. „Gegraven door lokale boeren, want dat zware werk deed een archeoloog in die tijd niet zelf!” Verhart heeft het over zijn vakgenoot, Jan Hendrik Holwerda, die in 1929 naar het dorpje Asselt kwam om eindelijk eens te onderzoeken wat er klopte van een spannend verhaal. Iemand zou in 1916 bij graafwerkzaamheden rond het kerkje een fundament van een hoektoeren hebben gezien: iets wat hoorde bij een belangrijk maar bijna onbekend verloren gegaan bouwwerk.

Ascloa

Holwerda had net in Elsloo tevergeefs gezocht naar de resten van een Vikingkamp. Dat Vikingkamp moest ergens aan de Maas liggen, zo wist hij uit geschreven bronnen.

Vikingen veroverden in 881 bij die rivier een versterkte hof – een zogenaamde *curtis* – van de nazaten van Karel de Grote. De Vikingen gebruikten het als uitvalsbasis voor hun beruchte plundertochten naar Maastricht, Luik, Bonn en Keulen. De plaats waar Vikingkamp en *curtis* lagen, wordt in de geschriften ‘Ascloa’ genoemd. Elsloo, dachten sommige historici. Maar in dat dorp had Holwerda niks van waarde aangetroffen. Een andere plaatsnaam die aan Ascloa doet denken, is Asselt. Dus toen de Asseltse pastoor Pinckers voor de zoveelste keer Holwerda verzocht om eindelijk eens in zijn dorpje te komen zoeken, hapte Holwerda toe.

De pastoor wilde Asselt op de kaart zetten; het verhaal over de hoektoeren trok Holwerda over de streep. Hij had namelijk vlak daarvoor een Karolingsch koningshof ontdekt in Wijk bij Duurstede, het oude Dorestad. Zijn hoop was dat hij ook in Asselt zo’n tijdelijk onderkomen van rondreizende Karolingsche vorsten zou aantreffen. Die onderkomens lagen verspreid over het land, ze waren soms groot en met muren versterkt – denk aan de kei-

“**Misschien ligt het Vikingkamp dus wel in Asselt, alleen niet bij het Rozenkerkje. Of toch in Elsloo. Maar ook Maasmechelen is kandidaat.**

Leo Verhart, archeoloog

zerlijke paltsen in Aken of Nijmegen – en soms niet groter dan een houten boerderij. Dat er in Ascloa zo’n onderkomen lag, wist Holwerda dankzij een oorkonde uit 860 waarin in staat ‘Palatium regium Ascloa’. Als Holwerda een koningshof in Asselt zou vinden, moest Ascloa wel Asselt zijn. En zouden er ook sporen van Vikingen liggen te wachten.

Voornemen

Holwerda’s zoektocht naar die Asseltse palts was volgens Verhart gedomd te mislukken. „Het probleem was dat Holwerda hier naartoe kwam met het heilige voornemen om dat koningshof te vinden. Dus toen hij in de sleuven die hij altijd liet graven keienbodem aantroef met wat muurwerk erop, was zijn conclusie al gauw: gevonden!” Dat hij de hoektoeren waar de pastoor hem over had verteld niet aantroef, mocht zijn pret niet drukken. Holwerda trok denkbeeldige lijnen tussen de keienbodem en beweerde de buitenmuur van een rechtshoekige koningshof te hebben gevonden. „Aan de zuidkant lag niks, maar dat verklaarde hij door te stel-

len dat de Maas dat gedeelte weggespoeld had.” Helmen, zwaarden, schilden of andere typische Vikingvoorwerpen: Holwerda vond ze niet. Terwijl in oude geschriften staat dat het keizerlijke leger dat in 882 orde op zaken kwam stellen, liever onderhandelde dan slag leverde. „Je zou zeggen dat je daar sporen van zou moeten aantreffen. Maar Holwerda heeft enkel wat scherven uit die tijd gevonden. Die liggen bij mij in de tuin ook”, zegt Verhart. „Aan vondsten is er niets dat we aan Noormannen kunnen koppelen. Al met al blijft er weinig over van zijn conclusies.”

Ruzie

Het zijn harde woorden, maar Verhart weet over wie hij het heeft. Hij werkt al jaren aan een boek over Holwerda, die directeur van het Rijksmuseum van Oudheden was. „Dat directiechap verklaart ook meteen waarom er weinig kritisch naar zijn bevindingen werd gekeken. Aanvankelijk, moet ik zeggen. Want mijn boek is een dubbelbio-grafie: ik schrijf ook over zijn voormalige assistent, Albert Egges van Giffen uit Groningen. De mannen kregen een conflict, Van Giffen vond dat de sleuvenmethode van Holwerda bij opgravingen een onbetrouwbaar beeld opleverde. Toen Van Giffen als hoogleraar uitgroeide tot de belangrijkste archeoloog van het land, won zijn standpunt aan kracht. Holwerda’s werk werd steeds minder serieus genomen.” In het geval van zijn opgraving in Asselt is dat terecht, zegt Verhart. Vergezocht is bijvoorbeeld Holwerda’s ‘vondst’ van een wal met gracht, even buiten het koninklijke hof. Pre-

cies zoals het beschreven staat in de negende-eeuwse annalen van de Duitse abtjij Fulda: ‘De Noormannen roofden wat ze konden, (...) legden enige plaatsen en kerken in de as en keerden terug naar hun sterke die door een wal was omringd en op de oever van de Maas lag in een plaats die Ascloha genoemd wordt, 14 miliaria van de Rijn.’ Leo Verhart moet er een beetje om lachen. „De Noormannengracht die Holwerda dacht te zien lag aan de binnenkant van de omwalling. Nog al ongebruikelijk, zeg maar. Bovendien moest Holwerda om dat koningshof aan te kunnen tonen een stuk muur achter het museumje verbinden met een stuk muur bij het kerkje. Ik kan het je laten zien: dat scheelt zeker vijf meter in hoogte. Wat zou betekenen dat dat koningshof op een heiling was gebouwd. Extrem onhandig om te verdedigen, kan ik je vertellen.”

Tunnelvisie

Het is niet voor het eerst dat er vraagtekens worden gezet bij het werk van Holwerda. Ook zijn vondst van dat Karolingsche hof in Wijk bij Duurstede is onderuit gehaald. „Net als in Asselt had hij daar sleuven gegraven en her en der wat losse sporen gevonden. Geen oog om er een rechtshoekige versterkte hof in te zien, vond hij zelf. Inmiddels is duidelijk dat het om resten van boerderijen gaat.” Met die vondst in zijn hoofd kwam Holwerda naar Asselt. Dat doet denken aan de Venlose mikwe-kwestie. Een bouwhistoricus die juist daarvoor elders een joods ritueel had had opgegraven, zag in 2004 in Venlo een blootgelegde middeleeuwse kelder. Hij herkende er – ten onrechte – een waardevol

Foto links: archeoloog Jan Hendrik Holwerda, die in 1929 in Asselt vermeende resten van een Vikingkamp te zien. Midden: het Noormannenschouwspel in Asselt, 2015. Rechts: archeoloog Leo Verhart die de bevindingen van Holwerda nu ontkracht.
FOTOS: JEROEN KUIJT / JOHN PETERS

joods ritueel bad in, een mikwe. „Dat gebeurt vaker in ons vak”, geeft Verhart toe. „Je bent niet gepassioneerd bezig met onderzoek naar iets speciaals, bijvoorbeeld een bepaald soort potscherven. Dan is het bijna niet te voorkomen dat je die potscherven vervolgens overal gaat zien. Zelfs als ze er maar een beetje op lijken. Passie is prima, maar je moet ervoor zorgen dat je in wetenschappelijke publicaties terughoudend bent.” Dat was Holwerda niet. Zijn publicaties klonken hetzelfde als zijn verwachtingen op voorhand, schrijft Verhart in zijn rapport. Holwerda meldde nog voor er een schop de grond in ging dat hij vermoedelijk een *curtis* ging vinden en sporen van Noormannen. Het woord *tunnelvisie* was nog niet in zwang, maar het zou voor Holwerda kunnen zijn uitgevonden.

Metaalvondsten

Ondanks eerdere twijfels over Holwerda’s werk is er pas nu, na negentien jaar, voor het eerst gedetailleerd gekeken naar zijn opgravingen in Asselt. De gemeente Roermond gaf Leo Verhart de opdracht eindelijk eens duidelijkheid te verschaffen: lag er nou een Vikingkamp in Asselt of niet? Verhart. „Cultuurhistorie is belangrijk voor een stad als Roermond, ook als het gaat om het trekken van toeristen of dagjesmensen. Er wordt hier van alles georganiseerd rondom het thema Noormannen. Ik kan me voorstellen dat Roermond liever had gehoord dat het Vikingkamp inderdaad ooit bij het Rozenkerkje lag, maar het is goed dat er nu duidelijkheid is. Archeologisch bewijs ontbreekt ten enenmale.” Toch is niet alles verloren voor

Asselt. Want behalve de archeologie zijn er de geschreven bronnen. „Ik ben geen historicus, maar ik begrijp dat Asselt nog steeds sterke papieren heeft als je de oude geschriften serieus neemt”, stelt Verhart. Een van die geschriften is een oorkonde uit 943 over een gebiedsruil. Daarin worden naast ‘Assclon’ dorpen als Vlodrop, Melick, Niel en Linne genoemd: allemaal plekken in de buurt. Dan heb je nog de naamkunde. De betekenis van Ascloa is ‘bos van essen’, terwijl Elsloo ‘bos van elzen’ betekent. Die tweede letter l uit Elsloo maakt het volgens naamkundigen waarschijnlijk dat Asselt Ascloa is. Verhart. „Misschien ligt het Vikingkamp dus wel in Elsloo, alleen niet bij het Rozenkerkje. Of toch in Elsloo. Maar ook Maasmechelen is kandidaat.” In de nabije toekomst hoopt Verhart erachter te komen waar ongeveer gezocht moet worden. Er loopt een project om alle metaalvondsten van amateurarcheologen uit de omgeving te inventariseren. „Ik verwacht dat daar voorwerpen van Noormannen tussen zitten, ze zijn tenslotte wel in onze streken geweest. Stel dat die nu vooral op één plek gevonden blijken te zijn, dan hebben we misschien beet.” Tot die tijd vindt Leo Verhart het geen probleem dat er toeristische Vikingactiviteiten in Asselt en omgeving worden georganiseerd. „Zo’n wandelroute, dat is toch alleen maar mooi? Al moet de organisatie niet beweren dat er archeologisch bewijs is voor dat Vikingkamp, want dat is er niet.”

Reageren?
frans.pollux@delimburger.nl